

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ – ОСНОВА ФОРМУВАННЯ НОВОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО ПОРЯДКУ ТА МОДЕРНІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ

У статті аналізується сутність глобалізації як мегатренду сучасного суспільного розвитку. З'ясовується необхідність становлення нового інформаційного порядку, обумовленого переходом соціуму до нової інформаційної цивілізації. Розкриваються основні напрями модернізації соціальної політики суспільства: в економіці, політиці, соціальній структурі, в становленні глобального інформаційного простору.

***Ключові слова:** глобалізація, мегатренд, новий інформаційний порядок, інформаційна цивілізація, пріоритет, цінності, стратегія, модернізація.*

Пунченко О.П.

ГЛОБАЛИЗАЦИЯ – ОСНОВА ФОРМИРОВАНИЯ НОВОГО ИНФОРМАЦИОННОГО ПОРЯДКА И МОДЕРНИЗАЦИИ СОЦИАЛЬНОЙ ПОЛИТИКИ

В статье анализируется сущность глобализации как мегатренда современного общественного развития. Объясняется необходимость становления нового информационного порядка, обусловленного переходом социума к новой информационной цивилизации. Раскрываются основные направления модернизации социальной политики, вызванные к жизни постоянно усиливающейся глобализацией.

***Ключевые слова:** глобализация, мегатренд, новый информационный порядок, информационная цивилизация, приоритет, ценности, стратегия, модернизация.*

Punchenko O.

GLOBALIZATION – THE BASIS OF NEW INFORMATION ORDER FORMATION AND OF SOCIAL POLITICS MODERNIZATION

The content of globalization as a megatrend of modern social development is analysed in the article. The necessity of new information order formation conditioned by society transit to new information civilization is explained. Basic trends of social politics modernization caused by constanfly increasing globalization are shown.

***Key words:** globalization, megatrend, new information order, information civilization, priority, values, strategy, modernization*

Сучасний етап суспільного розвитку – час стрімких змін, складних і суперечливих процесів. До початку XXI століття людство вступило в епоху глобалізації, що набула сьогодні характер мегатренду світового розвитку, все більш визначальне і сучасне обличчя світу й наступний цивілізаційний розвиток у прогнозованій перспективі. У переломні епохи, подібні сучасній, коли руйнуються багато з колишніх ідеалів, коли людство видимо відчуває свою фізичну й духовну незахищеність, коли справжня культура переживає глибоку кризу, зрозуміти в якому напрямку відбувається розвиток людини й соціуму, особливо важливо. В такі періоди виникає безліч ідей і концепцій, які не тільки намагаються ізоморфно відобразити прогресивні тенденції суспільного розвитку, але й контурно змалювати майбутнє людства.

Теоретичні конструкти глобалізації суспільства сьогодні мають під собою реальне підґрунтя. Сама логіка формування техногенної цивілізації призвела до того, що наприкінці XX століття відбулося корінне перетворення світового соціально-економічного

й соціально-культурного простору в єдину тісно взаємопов'язану інтегральну систему, в якій безперешкодно переміщуються капітали, товари, послуги, інформаційні потоки, кардинально змінюється характер взаємодії людей, етносів, культур, інститутів. Глобалізація стала не просто мегатрендом, під яким Д. Нейсбіт розумів „основний напрямок рухів, які визначають обличчя і суть нашого суспільства” [1, с. 9], а ключовим смислоутворюючим мегатрендом суспільного розвитку, у фокусі якого ізоморфно відбивається буття соціуму, таким яким він є. Як мегатренд сучасної цивілізаційної динаміки глобалізація являє собою об'єктивну соціальну реальність, наповнену суперечливими тенденціями, багатолико виражену й зафіксовану філософською рефлексією.

Коли ми говоримо про глобалізацію як про об'єктивний мегатренд сучасного суспільного розвитку, то можна констатувати той факт, що ні у філософії, ні у політології (що замінила науковий комунізм) це поняття не досліджувалося.

Посилання М.І. Сазонова на роботу Х.Д. Маккіндера „Географічна вісь історії” (1904), який „одним із перших в історії, хоча і географічними термінами, фіксує переломний характер прийдешнього часу” [2, с. 53], натякаючи на європейську експансію в усі куточки світу, цікава в плані зародження глобалізації як соціального феномену. Проте, до 90-х років ХХ століття цей феномен не був експлікований ні однією наукою. Поняття глобалізації не було представлено як універсальне ні в енциклопедіях, ні в словниках, ні в спеціалізованих джерелах англо-французько-, німецько-, російсько-українських наукових дослідженнях. Воно не було експліковано навіть у спеціальній літературі 90-х років ХХ століття: ні в знаменитих загальних словниках англійської мови Вебстера й Логмана; ні в словнику наукової думки Фонтана (The Fontana Dictionary of Modern Thought. Ed. By Bullock A., Trombley S. Fontana Press, 1991); ні в Касселовському науковому словнику (The Cassel Dictionary of Science. Ed. By Harisson P. Waites G. Cassel, 1997); ні у вдало окреслюючим базовий рівень західної освіченості й культурної компетентності „Словнику культурної грамотності” (Hirsch E., Kett J. Thefil J. The Dictionary of Cultural, Literacy. 2-ds. Bostok, New-York, Houghton Mifflin Company, 1993).

Сьогодні ситуація з феноменом глобалізації різко змінилася. Потік інформації щодо його сутності став зростати експоненційно й сьогодні потрібно чимало зусиль, щоб чітко висвітлити його сутність.

Перше, що є позитивним у науковій літературі, що розділені поняття „глобалізм”, „глобалізація” і „глобалістика”. Проте в їхній зміст вкладається різне поняття. Так, В.М. Лукашевич пише, що „Глобалізм – загальнопланетарна реальність, єдиний економічний і соціокультурний простір, що формується на основі взаємозв'язків і взаємозалежності країн і народів, зростання обсягів і прискорення темпів обміну товарами й послугами, міжнародного переміщення капіталів і робочої сили, взаємопроникнення духовних цивілізаційних цінностей” [3, с. 14].

Однак зовсім інший підхід до поняття глобалізму виявляється у В.І. Чуєшова та Г.І. Касперовича, які стверджують, що „глобалізм (або моньдізм) являє собою нав'язувану соціальну модель світу політичного й економічного домінування західної цивілізації під егідою США. Політика й ідеологія глобалізму затверджує однополюсний світ і веде до розколу людства на „золотий мільярд” – авангард глобалізації й країни – нації аутсайтери як слабко інтегровані країни й країни третього світу” [4, с. 88].

Безсумнівно, різне поняття глобалізму веде й до різного поняття глобалізації. Глобалізація з'являється в різних іпостасях. У роботах І. Валлерстайна, Н. Лумана, Е. Гідденса вона з'являється не тільки як фундамент, але й перші поверхи будинку, що продовжує будуватися, який можна назвати сучасною філософією глобалізації. Своє розуміння глобалізації знаходимо у М. Четкова, М. Ільїна, В. Лукашевича, у авторів роботи „Соціальна політика”, – всі дефініції не тільки відрізняються одна від одної, але й мають те загальне, що глобалізація з'являється як багаторівневе утворення, що зачіпає всі області громадського життя, включаючи політику, економіку, соціальну сферу, екологію,

інформаційну й військову безпеку, культуру в єдності її матеріальних і духовних цінностей.

У той самий час, єдине в чому ідентичні погляди теоретиків глобальних проблем, так це в сутності глобалістики. В одному випадку вона з'являється як „міждисциплінарне дослідження сукупності сучасних глобальних проблем і нових умов коеволюції природи й суспільства, життя на планеті, пов'язаних із загальними тенденціями розвитку цивілізації” [4, с. 88], а в іншому – як „наука про глобалізм й глобалізацію, про їхній зміст, тенденції розвитку і їх наслідків, про прогнозування майбутнього людства, окремих регіонів і країн” [3, с. 17]. Але в кожному випадку глобалістика з'являється як конструктивне теоретичне обґрунтування сучасної цивілізаційної динаміки, в якій має місце превалювання інформаційних цінностей, а суспільне багатство асоціюється з володінням інформацією й знаннями. У цих умовах, у суспільстві формується новий інформаційний порядок. Це впливає з того факту, що всі цивілізації займалися виробництвом, обробленням, зберіганням і передаванням інформації. Цивілізаційний розвиток соціуму завжди ґрунтувався на двох фундаментальних сутностях – взаємодії й інформації. Сучасний же етап суспільного розвитку пов'язаний з тим фактом, що інформація перетворилася в особливий предмет праці. „Це відноситься, – відзначають Д.І. Широканов і М.К. Буслова, – до різного роду теоретичних досліджень, до наукової винахідницької діяльності, де використовуються результати, причому матеріалізація цих результатів не обов'язкова. Сьогодні об'єктом застосування знання стали самі знання. Людина, що створює знання й уміє їх застосовувати, набуває статусу важливої фігури в сучасному виробництві й суспільстві” [5, с. 122].

Це вимагає формування нового інформаційного порядку, в якому має місце трансформація знань в інформаційні ресурси у вигляді інформаційних інновацій і нанотехнологій. Ці технології, ресурси й нова інфраструктура утворюють нове інформаційне середовище, що є технологічним базисом для формування єдиного інформаційного простору. Його формування припускає не тільки створення нових знань і технологій, але й те, щоб вони стали надбанням якомога більшої частини соціуму, якомога ефективніше здійснювалося функціонування цих ресурсів.

За цих умов складається нова інформаційна структура, під якою „розуміється об'єднання різних систем зв'язків, управління й інформаційних систем, що належать державі, а також недержавному сектору економіки, організаціям і будь-якому бажаному, що має для цього можливості” [5, с. 109].

За цих умов і складається новий інформаційний порядок, в якому, насамперед, здійснюється модернізація пріоритетів соціальної політики на базі нових технологій і інформаційної структури. Відбиття модернізації сучасного суспільства визначається його здатністю до постіндустріальних трансформацій, з урахуванням внутрішньої специфіки, на основі поєднання локального й універсального, зміцненням соціально-політичних і культурних особливостей, збереженням суверенітету, національної самобутності, духовних цінностей і позитивних змін в усіх сферах життєдіяльності суспільства на основі інформаційно-технологічних новацій. Вся стратегія модернізації суспільного устрою ізоморфно відбивається в сучасній цивілізаційній динаміці, ядро якої створює установлення нового інформаційного порядку.

Що ж виступає як пріоритети змісту цього нового інформаційного порядку? До них можна віднести наступне:

- становлення глобального інформаційного простору, непідвласного волі й бажанням окремих держав і забезпечую чого швидкий зв'язок у реальному масштабі часу;
- посилення взаємозалежності країн і народів в усіх сферах людської діяльності, формування динамічного ринку послуг, робочої сили;
- інтернаціоналізація фінансової й банківської системи. Це відбиває той факт, що суттєві зміни економічної кон'юнктури в одній країні практично відразу відбиваються в

економіці інших країн. Прикладом цьому є фінансова криза, що розгорнулася в другій половині 2008 р. фінансову кризу, що уразила економіку практично всіх країн світу;

- модернізація всіх сфер соціального буття людини й соціуму.

Під модернізацією у вузькому змісті розуміється промислова революція й індустріалізація, формування загальнонаціонального ринку й єдиної системи господарювання. У широкому ж значенні модернізацію необхідно розглядати як глобальне універсальне явище, що має свої специфічні особливості залежно від належності суспільства до певного цивілізаційного типу.

Модернізація, як процес розвитку соціуму, може бути детермінована або внутрішніми причинами (спадом основних показників матеріального й духовного виробництва, наприклад, після розпаду Радянського Союзу в усіх колишніх республіках показники їхнього економічного зростання впали, а також і показники систем освіти, охорони здоров'я, зайнятості населення), або своєрідною відповіддю на виклик інших країн з більш потужною економічною системою. Якщо проаналізувати модернізаційні процеси в розвинених країнах Західної Європи й США, то в остаточному підсумку вони привели до формування індустріального суспільства, поступового переходу від корпоративної суспільної структури до індивідуалізованої суспільної системи, до демократичної, правової держави. На цьому шляху західна цивілізація набула рис інформаційної цивілізації. Сьогодні модернізація всієї сфери діяльності соціуму повинна вирішувати наступні завдання.

В економічній сфері необхідна індустріалізація, здатна виражати прогрес соціуму в умовах ринкових відносин. Завдяки цьому виникає самопідтримуюча економіка, що має внутрішні, власні стимули для розвитку.

Становлення нового інформаційного порядку пов'язано насамперед із установами нового економічного порядку, безсумнівно основна роль у розвитку глобалізації належить соціально-економічним відносинам. І незважаючи на те положення, що новий економічний порядок припускає створення глобальної системи торгівлі, фінансів, ринку послуг і т.д., співробітництва на принципах рівноправності й взаємовигоди для усунення суттєвого відставання слабкорозвинених країн, суспільство зіштовхується з тією проблемою, що реальну допомогу цим країнам лідируючі економічно держави роблять украй малу. Це пояснюється небажанням поступатися забезпеченістю, до якої вже звикли жителі країн, що успішно розвиваються, навіть на користь тих, хто є таким же європейцем, як і вони самі. Наприклад, жителі Франції на недавньому голосуванні щодо прийняття Європейської конституції вибрали „французьку громадянськість”, тим самим підтвердивши, що вони історично завоювали право розпоряджатися своєю власною долею, яка не може направлятися розрахунками таких європейців, як, скажімо, поляки або чехи. Це підтверджує й той факт, що за останні 50 років світовий ВВП виріс у 10 разів, а число людей, які досягли середнього рівня добробуту, виросло всього на 10%. Ці цифри начебто „візитна картка” сучасного глобалізаційного економічного порядку. Звичайно ж, ефективність процесу переходу до нових соціально-економічних відносин значною мірою залежить від відповідності реалізовуваних заходів у системі цінностей і пріоритетів конкретного суспільства, воно не повинне розраховувати тільки допомогу, воно повинне саме прогресувати. Адже давно вже відомо, що немає слабкорозвиваючих країн, а є слабкорозвиваючі управління.

У політичній сфері – перехід до світської держави, введення принципу розподілу влади, включення населення в політичний процес, впровадження демократії. Такий устрій припускає плюралізм політичної поведінки. Демократія, забезпечуючи узгодження всіх рівнів суспільних інтересів (індивідуальних, групових і суспільних), являє собою механізм саморозвитку суспільства.

Процеси глобалізації, що розвиваються в політичній сфері, відрізняються від процесів в економічній сфері, тому що рівні єдності в першій значно нижчі, останнє розвивається повільно й гальмує економічне співробітництво, що відбиває одне із

протирич глобалізації. На складність політики, як соціального феномену вказував ще М. Вебер. Описуючи політику, він відзначає, що політика є не що інше, як сильне, повільне буріння твердих дощок, буріння із пристрасною, але одночасно з точним окоміром. Весь історичний досвід підтверджує, що можливого не досягали б, якби постійно не вторгалися у світ неможливого. Саме прикладом тому яскраво слугує прорив свідомості до розуміння взаємозалежності й цілісності світу. Прорив до ідеї глобалізації був би неможливий, якби сьогодні всю міжнародну ситуацію оцінювали б з позиції стереотипів мислення навіть середини ХХ століття. Тому можна аксіоматично стверджувати, що в політиці немає й не може бути патентованих рецептів.

Сьогодні можна стверджувати, що держави значною мірою зберігають свою самостійність, а свідомість переважної більшості населення багатьох країн залишається переважно націоналістичним. Зовнішня політика держав не завжди послідовна, особливо, якщо мова йде про великі держави з глобальними інтересами. Суттєвий збиток міжнародному співробітництву наносить великодержавна політика. Вона і зробила політику „ринковою”: мнимий суверенітет купується за політичне співробітництво, і забезпечене життя націй – закон підтримки того, хто сприяв цій забезпеченості.

У соціальній сфері – спеціалізація громадян і державних інститутів за видами діяльності. За такого підходу положення людини в суспільстві залежить від її особистих якостей, освіти й професійної кваліфікації. Модернізація в цій сфері пов'язана з проблемами управління, освіти, охорони здоров'я, забезпеченням зайнятості населення, його перекваліфікації, що вимагає більших фінансових витрат. Ця політика в ряді країн, у тому числі й в Україні, реалізується вкрай повільно, що й становить основу їхнього відставання. Сьогодні Україна, за даними ЮНЕСКО, займає 80-те місце за рівнем соціально-економічного й культурного розвитку, а лідирує – Норвегія й Австралія. Це зайвий раз підтверджує факт необхідності перегляду всієї системи відносин до соціальної політики, успішне функціонування якої – запорука прогресивного розвитку соціуму.

Таким чином, у глобалізуючому сучасному світі детермінуючими виступає низка проблем соціально-економічного й соціально-політичного характеру, пов'язаних з переходом до інформаційної цивілізації, формуванню нового інформаційного порядку, розв'язання яких дозволить прискорити розвиток соціуму.

ЛІТЕРАТУРА

1. Нейсбит Д. Мегатренды / Н. Нейсбит. – М.: АСТ, 2003. – 384 с.
2. Сазонов М.І. Глобалізація і влада / Сазонов М.І. // Порівняльна політика. Основні політичні системи сучасного світу / [за заг. ред. В. С. Бакірова, М. І. Сазонова]. – Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2008. – 576 с. – С. 50–80.
3. Лукашевич В.М. Глобалистика / В.М. Лукашевич. – Львов: Новий світ – 2000, 2006. – 540 с.
4. Чуешов В.И. Социально-политическая философия / В.И. Чуешов, Г.И. Касперович. – Минск: Акад. упр. при Президенте Респ. Беларусь. – Минск: Белорусская книга, 2006. – 243 с.
5. Широканов Д.И. Информационные ценности в контексте процессов глобализации / Д.И. Широканов, М.К. Буслова // Грядущее информационное общество. – Минск: Белорусская наука, 2006. – 392 с.

© Пунченко О. П., 2009.